

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Т.С. Бакай,
Т.В. Сегеда,
Н.А. Мітряєва,
Л.В. Гребіник,
В.П. Старенький

ДУ Інститут медичної
радіології ім. С.П. Григор'єва
НАМН України, Харків

Ферменти сфінголіпідного метаболізму як мішені протиракової терапії

Enzymes of sphingolipid metabolism as targets of anticancer therapy

Резистентність злоякісних клітин до антиракової терапії забезпечується різними механізмами, одним з яких є уникнення апоптозу [1–3]. В ініціації апоптичного сигналіngu важлива роль належить цераміду (ЦМ), сфінголіпідному метаболіту, вміст якого зростає при дії різних екстраклітинних стимулів, зокрема радіації і хемотерапевтичних агентів [4, 5]. Зважаючи на проапоптичну роль ЦМ у клітинній регуляції, у пригніченні прогресування раку беруть участь як ендogenous, так і екзогенний ЦМ [6–8]. З іншого боку, ракові клітини набувають особливостей, які сприяють виживанню і впливають на сфінголіпідний метаболізм, блокуючи генерацію і акумуляцію ЦМ [6, 9–11]. Ідентифіковано більше 30 ферментів, що регулюють внутріклітинний ЦМ, а головними метаболічними шляхами, що контролюють його гомеостаз, вважають деацетилювання, фосфорилування, глікозилування та синтез сфінгомієліну [12, 13]. Таким чином, глікозил-ЦМ-синтазу (ГЦМС-азу), церамідазу (ЦМ-азу) і сфінгозинкіназу (СфК-азу) розглядають як мішені протиракової терапії.

Відношення між ГЦМС-азою і хеморезистентністю в різних видах злоякісних клітин найбільш вивчені при раці грудної залози (РГЗ) [14–17]. Показано, що ектопічна експресія ГЦМС-ази підсилює хеморадіорезистентність клітин медикаментозно-чутливих ліній, проте, фармакологічне інгібування ГЦМС-ази, навпаки, сенсibiliзує медикаментозно-резистентні клітини до дії багатьох хемотерапевтичних препаратів, таких як адриаміцин, Вінса-алкалоїди, доксорубіцин, етопозид і паклітаксел [18–21]. У одному з досліджень *in vivo* продемонстровано, що ГЦМС-антисенсолігонуклеотид сенсibiliзує медикаментозно-

резистентні клітини раку грудної залози до доксорубіцину [22]. З множинною медикаментозною резистентністю ГЦМС-ази пов'язана багатьма механізмами, серед яких — зменшення концентрації C_{18} -ЦМ, зростання акумуляції глікосфінголіпідів, а також активація ММР-гена (гена множинної медикаментозної резистентності) через *cSrc* (нерцепторна протеїнкіназа ссавців) і катенін [19–23]. Ап-регуляція ММР-гена, в свою чергу, викликає продукцію Р-глікопротеїну, що індукує множинну медикаментозну резистентність в злоякісних пухлинах [24–26]. Показано, що клітини як ектопічної меланоми мишей, так і меланоми з дефіцитом ГЦМС-ази не є резистентними до доксорубіцину, вінбластину, паклітакселу або коротко-ланцюжкових аналогів ЦМ [27]. В іншому дослідженні продемонстровано, що комбінований інгібітор ГЦМС-ази підсилює доксорубіцин-індуковану акумуляцію ЦМ і апоптоз у клітинах гепатоми Р-глікопротеїн-незалежним шляхом [28]. На підставі цих фактів припускають, що регуляція хеморезистентності через ГЦМС-азу залежить від типу клітин і може здійснюватися за різними механізмами. Крім клітин РГЗ, гіперекспресію ГЦМС-ази виявлено також при лейкемії з множинною медикаментозною резистентністю, меланомі, епідермальній карциномі голови і шиї та у випадку раку прямої кишки [19]. За умов гострої мієлоїдної лейкемії людини відзначали, наприклад, зниження рівня ЦМ і підвищення активності ГЦМС-ази і сфінгомієлінсинтази порівняно з таким у хемочутливих пацієнтів. При вивченні ролі ГЦМС-ази на клітинній моделі HL-60 виявлено, що гіперекспресія ГЦМС-ази підвищує резистентність злоякісних клітин до доксорубіцин-індукованого апоптозу [29]. Аналогічні результати отримано на медика-

ментозно-резистентних клітинах K562. Фармакологічне інгібування ГЦМС-ази шляхом використання PDMP або генетичного блокування сенсibiliзувало зазначені клітини до адриаміцину [30]. На підставі цих досліджень зроблено припущення, що ГЦМС-ази і глікофінголіпіди беруть участь у механізмах уникнення злоякісними клітинами імунного контролю і залучення до метастазування [31, 32]. Гіперекспресія ГЦМС-ази і висока секреція глікофінголіпідів запобігають імунній атаці Т-клітинами злоякісних клітин [31]. Преінкубація 3LL-клітин карциноми легені Льюїса, перещеплених мишам, з інгібітором ГЦМС-ази PDMP зменшувала метастатичний потенціал цих клітин [32]. Ще одним важливим регулятором клітинної виживаності вважають ЦМ-азу — фермент, здатний метаболізувати ЦМ, регулюючи рівень сфінгозину і сфінгозин-1-фосфату (Сф1Ф) [33]. Показано, що кисла церамідаза гіперекспресується за умов раку передміхурової залози [34]. Експресія кислоти церамідази у клітинних лініях DU 145 раку передміхурової залози пов'язана з підвищеною резистентністю до цисплатину, доксорубіцину, етопозиду, гемцитабіну або С6-церамід-індукованого апоптозу, тоді як блокування цього ферменту зменшує резистентність до зазначених препаратів [35]. Показано, що в карциномі прямої кишки рівень ЦМ нижчий, ніж у здоровій тканині, а лікування екзогенним ЦМ або інгібітором церамідази В13 індукує апоптоз [36, 37]. Відзначено також, що гіперекспресія кислоти церамідази захищає клітинну лінію фібросаркоми L929 від TNF-індукованого апоптозу, а вплив екзогенного ЦМ або інгібітора кислоти церамідази нівелює таку резистентність [38]. Гіперекспресія нейтральної церамідази блокує TNF-індукований апоптоз у гепатоцитах *in vitro* та інгібує D-галактозамін і TNF-індуковане ушкодження печінки *in vivo* [39]. В іншому дослідженні продемонстровано, що висока експресія лужної церамідази 2 у злоякісних цервікальних клітинах лінії Hela зумовлює блокування росту клітин у результаті акумуляції сфінгозину, тоді як низька експресія цього ферменту підсилює клітинну проліферацію через продукцію Сф1Ф [40].

Встановлено, що активація СфК-ази веде до генерації Сф1Ф, це, в свою чергу, сприяє виживаності та терапевтичній резистентності ракових клітин. Гіперекспресія СфК-ази 1 виконує роль

промотора у розвитку еритролейкемії [41]. При мієлодиспластичному синдромі і гострій лейкемії підвищена експресія СфК-ази 1 зумовлює доксорубіцинову резистентність [42, 43]. Гіперекспресію СфК-ази 1 виявлено у злоякісних клітинах різного походження: яєчників, шлунка, сечового міхура, нирок і прямої кишки [44–46]. У клітинах раку яєчників людини резистентність до хемотерапевтичного агента N-4-(hydroxycarphenyl)-ретинаміду опосередковується саме через СфК-азу 1 [48]. В одному з досліджень показано, що гіпоксія підвищує експресію ферменту СфК-ази 2, зростання активності якого протистоїть індукованій хемотерапевтичними агентами загибелі клітин лінії раку легені A549 [49].

Чимало досліджень присвячено також вивченню ролі кислоти ЦМ-ази, Сф1Ф-ліази і ЦМ-транспортного білка CERT. Встановлено, що для лімфоцитів з дефіцитом кислоти ЦМ-ази, отриманих від пацієнтів із захворюванням Німана-Піка, характерна резистентність до ультрафіолету та іонізаційного випромінювання [50, 51]. У дослідженнях *in vivo* також показано резистентність до радіаційно-індукованого апоптозу у мишей з дефіцитом кислоти ЦМ-ази [51]. І, навпаки, гіперекспресія кислоти ЦМ-ази сенсibiliзує клітини гліоми до гемцитабіну і доксорубіцину [52]. У злоякісних клітинах такі стресорні фактори як ультрафіолет, радіація, доксорубіцин, цисплатин, TRAIL і CD95 активують кислоту ЦМ-азу та індукують апоптоз [53, 54]. Активована кислота ЦМ-ази транслюкується в плазматичну мембрану, генеруючи ЦМ, завдяки якому утворюються ЦМ-збагачені платформи, необхідні для сигнальної трансдукції і апоптозу [55, 56]. За результатами одного з досліджень припускають, що низька плинність плазматичної мембрани пов'язана з цисплатиновою резистентністю [57]. Проте механізми цього феномена залишаються нез'ясованими. На противагу проапоптичній ролі ЦМ, Сф1Ф інгібує апоптоз, запобігаючи вивільненню мітохондріального цитохрому С у злоякісних клітинах [58]. Збільшення Сф1Ф шляхом інгібування Сф1Ф-ліази веде до порушення Сф1Ф/ЦМ-ного реостату, що, в свою чергу, стимулює виживаність клітин раку товстої кишки, а експресія Сф1Ф-ліази, навпаки, індукує апоптоз через p53 і p38 MAPK [59]. Експериментально на ембріональних ниркових клітинах людини HEK293 показано, що експресія

Сф1Ф-ліази зменшує життєздатність клітин та стимулює генерацію ЦМ і стрес-індукований апоптоз, тоді як додавання Сф1Ф гальмує ці процеси [60]. Гіперекспресія Сф1Ф-ліази в НЕК 293 і А 549 клітинах сприяє їх сенсibiliзації до хемотерапевтичних агентів, таких як цисплатин, карбоплатин і доксорубіцин [61]. Поряд із цим спостерігали посилення експресії керамідного транспортного білка CERT після лікування раку яєчників паклітакселом [62]. Втрата CERT-білком його функцій веде до акумуляції ЦМ у ендоплазматичній сітці і сенсibiliзації ракових клітин до хемотерапії і радіотерапії [62, 63]. Виходячи з накопичених знань щодо ролі ЦМ у апоптичному сигналіngu і пристосованості ракових клітин до запобігання його акумуляції, вплив на метаболічні шляхи ЦМ розглядають як потенціально стратегію лікування раку, що може використовуватися самостійно або в комбінації зі стандартними видами терапії для посилення їх ефективності.

Різні хемотерапевтичні агенти, зокрема данорубіцин, етопозид, камптотецин, флударбін і гемцитабін індукують *de novo* синтез ЦМ, що медіює цитотоксичні ефекти. Порушення керамідного метаболізму можуть істотно впливати на чутливість злоякісних пухлин і до хемотерапії. Інгибування глікозил-керамід-синтази може відновлювати чутливість медикаментозно-резистентних ракових клітин до хемопрепаратів [19, 20, 64]. Головною причиною хеморезистентності вважають терапевтичну стрес-індуковану гіперекспресію Р-глікопротеїну, що веде до множинної медикаментозної резистентності (ММР). У зв'язку з цим використовують цілий ряд ММР-модуляторів у комбінації з хемотерапевтичними препаратами для підвищення їх ефективності [65]. Важливу роль у сенсibiliзації медикаментозно-резистентних клітин до хемотерапії відіграє підвищення рівня ЦМ шляхом активації ЦМ-синтази або інгибування ГЦМС [66–69]. Комбінація ММР-модуляторів та інгібітора ГЦМС-ази здатна індукувати цитотоксичність у різних лініях злоякісних клітин людини, таких як нейробластома, меланома, пухлини передміхурової залози, легені, товстого кишечника, грудної підшлункової залози [70]. Інгібітор СфК-ази1 долає ММР-асоційовану хеморезистентність в АМЛ-і СМЛ-клітинних лініях і гемцитабін-резистентних ракових клітинах підшлункової залози [71–73]. Інгибуван-

ня СфК-ази1 і СфК-ази2 посилює чутливість до доксорубіцину в МСF-7-клітинах РГЗ [74, 75]. Один з продуктів сфінголіпідного метаболізму, сфінгозин, індукує апоптоз в адриаміцин-резистентних клітинах епідермоїдної карциноми [76]. Інгибування кислотої керамідази сенсibiliзує клітини гепатоми до данорубіцину [77]. Гіперекспресія лужної ЦМ-ази 2 посилює цитотоксичність N-4-(hydroxyphehyl)-ретинаміду в клітинах Hela [78]. Дані демонструють, що використання екзогенного С₆-ЦМ сенсibiliзує різні лінії ракових клітин до доксорубіцину або етопозиду [79]. Разом з тим порушення керамідного метаболізму спричиняє резистентність злоякісних пухлин і до радіотерапії. Наприклад, дефекти ЦМ-ного метаболізму є причиною радіорезистентності АМЛ-і Burkitt's-клітин лімфоми [80, 81]. У результаті досліджень, спрямованих на ідентифікацію різних дефектних протеїнів, що індукуються при порушеннях метаболізму ЦМ, будуть визначені молекулярні мішені підвищення радіочутливості. Внутріклітинний ЦМ також є попередником зниження вмісту глікосфінголіпідів, пов'язаних з виживаністю клітин (попередник гангліозидів). Радіорезистентні лінії, що походять від лінії клітин меланоми людини М4Ве, збагачені гангліозидами. Додавання фумонізіну В1 (інгібітора ЦМ-синтази) відновлює чутливість радіорезистентної лінії М4Ве до радіації [82]. У клітинах гліоми вплив інгібітора кислотої керамідази або ГЦМС-ази прискорює радіаційно-індукований апоптоз [83, 84].

Стосовно подолання резистентності до антиракової таргетної і генної терапії, науковці наводять приклади лікування хронічної мієлоїдної лейкемії і плоскоклітинної карциноми голови і ший. Використання інгібітора тирозин-кінази-імаїнібу вважають стандартною таргетною терапією хронічної мієлоїдної лейкемії [85]. Імаїніб індукує апоптоз у К 562-клітинах через генерацію С₁₈-ЦМ, однак цього ефекту не відзначають в імаїніб-резистентних клітинах [86]. Гіперекспресія ЦМС-ази1 або блокування СфК-ази1 посилює імаїніб-індукований апоптоз в імаїніб-резистентних клітинах [86]. Більше того, резистентність до імаїнібу зникає при використанні таких ЦМ-акумулювальних агентів, як інгібітори ГЦМС-ази або ЦМ-ази. Сорафеніб (BA Y43-9006) є неспецифічним інгібітором RAF/MEK/ERK-шля-

ху і рецепторів тирозин-кінази [87]. Комбінація сорафенібу з інгібіторами СфК-ази2 або СфК-ази1/2 викликає пригнічення росту аденокарциноми підшлункової залози людини і ниркової карциноми як *in vitro*, так і *in vivo* [88].

Вплив на керамідний обмін у пухлині можна розглядати як стратегію удосконалення існуючих видів терапії раку залежно від його різних типів. Наприклад, доцільність використання сорафенібу в клінічних умовах доведено тільки для ниркової карциноми [89]. Водночас комбінація з наноліпосомним ЦМ підсилює чутливість до сорафенібу й при інших онкопатологіях, таких як меланома і рак грудної залози [90].

Резистентність до різних видів терапії — одна з головних проблем, що ускладнює лікування раку. Отримано велику кількість доказів супресивної ролі ЦМ у канцерогенезі. Порушення ЦМ-ного метаболізму вважають стратегією ракових клітин у формуванні резистентності до терапії раку, а маніпуляції з ЦМ-ним метаболізмом — потенційною альтернативою цього явища і одним з підходів до лікування раку. Накопичення знань щодо механізмів уникнення злоякісними клітинами апоптичних стимулів і пошук можливих безпечних інгібіторів метаболічних шляхів ЦМ можуть значно підвищити ефективність антиракової терапії.

Література

- Gottesman M.M. // *An. Rev. of Med.* – 2002. – Vol. 53. – P. 615–627.
- Giménez-Bonafé P., Tortosa A., Pérez-Tomás R. // *Cur. Cancer Drug Targets.* – 2009. – Vol. 9, № 3. – P. 320–340.
- Lutzker S.G., Levine A.J. // *Cancer Treat. and Res.* – 1996. – Vol. 87. – P. 345–356.
- Mathias S., Pena L.A., Kolesnick R.N. // *Biochem J.* – 1998. – Vol. 335. – P. 465–80.
- Konopleva M., Zhao S., Xie Z. et al. // *Adv. Exp. Med. Biol.* – 1999. – Vol. 457. – P. 217–36.
- Ogretmen B., Hannun Y.A. // *Nature Rev. Canc.* – 2004. – Vol. 4, № 8. – P. 604–616.
- Lin C.F., Chen C.L., Lin Y.S. // *Cur. Med. Chem.* – 2006. – Vol. 13, № 14. – P. 1609–1616.
- Hannun Y.A., Linaudic C.M. // *Biochimica et Biophys. Acta.* – 1993. – Vol. 1154, № 3–4. – P. 223–236.
- Saddoughi S.A., Song P., Ogretmen B. // *Sub-Cel. Biochem.* – 2008. – Vol. 49. – P. 413–440.
- Reynolds C.P., Maurer B.J., Kolesnick R.N. // *Cancer Let.* – 2004. – Vol. 206, № 2. – P. 169–180.
- Senchenkov A., Litvak D.A., Cabot M.C. // *Journ. of the Nation. Canc. Instit.* – 2001. – Vol. 93, № 5. – P. 347–357.
- Hannun Y.A., Luberto C., Argraves K.M. // *Biochem.* – 2001. – Vol. 40. – P. 4893–903.
- Lucci A., Cho W.I., Han T.Y. et al. // *Anticancer Res.* – 1998. – Vol. 18. – P. 475–80.
- Lavie Y., Cao H.T., Bursten S.L., Giuliano A.E., Cabot M.C. // *Journ. of Biolog. Chem.* – 1996. – Vol. 27, № 32. – P. 19530–19536.
- Lucci A., Cho W.I., Han T.Y., Giuliano A.E. et al. // *Anticancer Res.* – 1998. – Vol. 18, № 1. – P. 475–480.
- Morjani H., Aouali N., Belhoussine R. et al. // *Internat. Journ. of Canc.* – 2001. – Vol. 94, № 2. – P. 157–165.
- Veldman R.J., Klappe K., Hinrichs J. et al. // *The FASEB Journ.* – 2002. – Vol. 16, № 9. – P. 1111–1113.
- Liu Y.Y., Han T.Y., Giuliano A.E., Cabot M.C. // *Journ. of Biolog. Chem.* – 1999. – Vol. 274, № 2. – P. 1140–1146.
- Gouazé V., Yu J.Y., Bleicher R.J. et al. // *Molec. Canc. Therapeut.* – 2004. – Vol. 3, № 5. – P. 633–639.
- Gouazé V., Liu Y.Y., Prickett C.S. et al. // *Cancer Res.* – 2005. – Vol. 65, № 9. – P. 3861–3867.
- Gouazé-Andersson V., Yu J.Y., Kreitenberg A.J. et al. // *Biochim. et Biophys. Acta.* – 2007. – Vol. 1771, № 12. – P. 1407–1417.
- Patwardhan G.A., Zhang Q.J., Yin D. et al. // *PLoS ONE.* – 2009. – Vol. 4, article e6938.
- Liu Y.-Y., Gupta V., Patwardhan G.A. et al. // *Molecul. Canc.* – 2010. – Vol. 9, article 145.
- Ueda K., Cornwell M.M., Gottesman M.M. et al. // *Biochem. and Biophys. Res. Communicat.* – 1986. – Vol. 141, № 3. – P. 956–962.
- Gottesman M.M., Pastan I., Ambudkar S.V. // *Current Opin. in Genetics and Development.* – 1996. – Vol. 6, № 5. – P. 610–617.
- Bradley G., Ling V. // *Cancer and Metast. Rev.* – 1994. – Vol. 13, № 2. – P. 223–233.
- Veldman R.J., Mita A., Cuvillier O. et al. // *FASEB Journ.* – 2003. – Vol. 17, № 9. – P. 1144–1146.
- di Bartolomeo S., Spinedi A. // *Biochem. and Biophys. Res. Communicat.* – 2001. – Vol. 288, № 1. – P. 269–274.
- Itoh M., Kitano T., Watanabe M. et al. // *Clin. Cancer Res.* – 2003. – Vol. 9, № 11. – P. 415–423.
- Xie P., Shen Y.F., Shi Y.P. et al. // *Leukemia Res.* – 2008. – Vol. 32, № 3. – P. 475–480.
- Radin N.S. // *Biochem. Pharmacol.* – 1999. – Vol. 57, № 6. – P. 589–595.
- Inokuchi J.-I., Jimbo M., Momasaki K. et al. // *Cancer Res.* – 1990. – Vol. 50, № 20. – P. 6731–6737.
- Mao C., Obeid L.M. // *Biochim. et Biophys. Acta.* – 2008. – Vol. 1781, № 9. – P. 424–434.
- Seelan R.S., Qian C., Yokomizo A. et al. // *Genes Chromosom. and Cancer.* – 2000. – Vol. 29, № 2. – P. 137–146.
- Saad A.F., Meacham W.D., Bai A. et al. // *Cancer Biol. and Ther.* – 2007. – Vol. 6, № 9. – P. 1455–1460.
- Selzner M., Bielawska A., Morse M.A. et al. // *Cancer Res.* – 2001. – Vol. 61, № 3. – P. 1233–1240.
- Rénert A.F., Leprince P., Dieu M. et al. // *Journ. of Proteome Res.* – 2009. – Vol. 8, № 10. – P. 4810–4822.
- Strelow A., Bernardo K., Adam-Klages S. et al. // *Journ. of Experiment. Med.* – 2000. – Vol. 192, № 5. – P. 601–611.
- Osawa Y., Uchinami H., Bielawski J. // *Journ. of Biolog. Chem.* – 2005. – Vol. 280, № 30. – P. 27879–27887.
- Xu R., Jin J., Hu W. et al. // *FASEB Journ.* – 2006. – Vol. 20, № 11. – P. 1813–1825.
- Le Scolan E., Pchejetski D., Banno Y. et al. // *Blood.* – 2005. – Vol. 106 (5). – P. 1808–1816.
- Sobue S., Nemoto S., Murakami M. et al. // *Internation. Journ. of Hematol.* – 2008. – Vol. 87, № 3. – P. 266–275.
- Sobue S., Iwasaki T., Sugisaki C. et al. // *Leukemia.* – 2006. – Vol. 20, № 11. – P. 2042–2046.
- French K.J., Schreckengost R.S., Lee B.D. et al. // *Cancer Res.* – 2003. – Vol. 63, № 18. – P. 5962–5969.
- Johnson K.R., Johnson K.Y., Crellin H.G. et al. // *Journ. of Histochem. and Cytochem.* – 2005. – Vol. 53, № 9. – P. 1159–1166.
- Kohno M., Momoi M., Oo M.L. et al. // *Molecul. and Cellul. Biol.* – 2006. – Vol. 26, № 19. – P. 7211–7223.
- Illuzzi G., Bernacchioni C., Aureli M. et al. // *Journ. of Biolog. Chem.* – 2010. – Vol. 285, № 24. – P. 18594–18602.
- Akao Y., Banno Y., Nakagawa Y. et al. // *Biochem. and Biophys. Res. Communicat.* – 2006. – Vol. 342, № 4. – P. 1284–1290.
- Schnitzer S.E., Weigert A., Zhou J., Brüne B. // *Molecul. Canc. Res.* – 2009. – Vol. 7, № 3. – P. 393–401.
- Zhang Y., Mattjus P., Schmidt P.C. et al. // *Journ. of Biolog. Chem.* – 2001. – Vol. 276, № 15. – P. 11775–11782.

51. Santana P., Peca L.A., Haimovitz-Friedman A. et al. // *Cell*. – 1996. – Vol. 86, № 2. – P. 189–199.
52. Grammatikos G., Teichgräber V., Carpinteiro A. et al. // *Antioxidants and Redox Signaling*. – 2007. – Vol. 9, № 9. – P. 1449–1456.
53. Carpinteiro A., Dumitru C., Schenck M., Gulbins E. // *Cancer Lett.* – 2008. – Vol. 264, № 1. – P. 1–10.
54. Smith E.L., Schuchman E.H. // *FASEB Journ.* – 2008. – Vol. 22, № 10. – P. 3419–3431.
55. Stancevic B., Kolesnick R. // *FEBS Lett.* – 2010. – Vol. 584, № 9. – P. 1728–1740.
56. Rotolo J.A., Zhang J., Donepudi M. et al. // *Journ. of Biolog. Chem.* – 2005. – Vol. 280, № 28. – P. 26425–26434.
57. Liang X., Huang Y. // *Internation. Journ. of Biochem. and Cell Biol.* – 2002. – Vol. 34, № 10. – P. 1248–1255.
58. Cuvillier O., Levade T. // *Blood*. – 2001. – Vol. 98, № 9. – P. 2828–2836.
59. Oskouian B., Soonyakumaran P., Borowsky A.D. et al. // *Proceed. of the Nation. Acad. of Scienc. of the Unit. Stat. of Amer.* – 2006. – Vol. 103, № 46. – P. 17384–17389.
60. Reiss U., Oskouian B., Zhou J. et al. // *Journ. of Biolog. Chem.* – 2004. – Vol. 279, № 2. – P. 1281–1290.
61. Min J., van Veldhoven P.P., Zhang L. et al. // *Molec. Cancer Res.* – 2005. – Vol. 3, № 5. – P. 287–296.
62. Swanton C., Marani M., Pardo O. et al. // *Cancer Cell*. – 2007. – Vol. 11, № 6. – P. 498–512.
63. Charruyer A., Bell S.M., Kawano M. et al. // *Journ. of Biolog. Chem.* – 2008. – Vol. 283, № 24. – P. 16682–16692.
64. Liu Y.Y., Han T.Y., Giuliano A.E. et al. // *Idid.* – 2000. – Vol. 275, № 10. – P. 7138–7143.
65. Watanabe T., Tsuge H., Oh-Hara T. et al. // *Acta Oncolog.* – 1995. – Vol. 34, № 2. – P. 235–241.
66. Lavie Y., Cao H.T., Volner A. et al. // *Journ. of Biolog. Chem.* – 1997. – Vol. 272, № 3. – P. 1682–1687.
67. Lucci A., Han T.Y., Liu Y.Y. et al. // *Cancer*. – 1999. – Vol. 86, № 2. – P. 300–311.
68. Cabot M.C., Han T.Y., Giuliano A.E. // *FEBS Lett.* – 1998. – Vol. 431, № 2. – P. 185–188.
69. Aouali N., Eddabra L., Macadré J., Morjani H. // *Critic. Revi. in Oncol./Hematol.* – 2005. – Vol. 56, № 1. – P. 61–70.
70. Maurer B.J., Melton L., Billups C. et al. // *Journ. of the Nation. Cancer Instit.* – 2000. – Vol. 92, № 23. – P. 1897–1909.
71. Bonhoure E., Pchejetski D., Aouali N. et al. // *Leukemia*. – 2006. – Vol. 20, № 1. – P. 95–102.
72. Guillermet-Guibert J., Davenne L., Pchejetski D. et al. // *Molecul. Cancer Therapeut.* – 2009. – Vol. 8, № 4. – P. 809–820.
73. Jendiroba D.B., Klostergaard J., Keyhani A. et al. // *Leukemia Res.* – 2002. – Vol. 26, № 3. – P. 301–310.
74. Sarkar S., Maceyka M., Hait N.C. et al. // *FEBS Lett.* – 2005. – Vol. 579, № 24. – P. 5313–5317.
75. Sankala H.M., Hait N.C., Paugh S.W. et al. // *Cancer Res.* – 2007. – Vol. 67, № 21. – P. 10466–10474.
76. Shirahama T., Sweeney E.A., Sakakura C. et al. // *Clin. Cancer Res.* – 1997. – Vol. 3, № 2. – P. 257–264.
77. Morales A., Paris R., Villanueva A. et al. // *Oncogene*. – 2007. – Vol. 26, № 6. – P. 905–916.
78. Mao Z., Sun W., Xu R. et al. // *Journ. of Biolog. Chem.* – 2010. – Vol. 285, № 38. – P. 29078–29090.
79. Ji C., Yang B., Yang Y-L. et al. // *Oncogene. In press.*
80. Bruno A.P., Laurent G., Averbek D. et al. // *Cell Death and Different.* – 1998. – Vol. 5, № 2. – P. 172–182.
81. Michael J.M., Lavin M.F., Watters D.J. // *Cancer Res.* – 1997. – Vol. 57, № 16. – P. 3600–3605.
82. Thomas C.P., Buronfosse A., Combaret V. et al. // *Glycoconj. Journ.* – 1996. – Vol. 13, № 3. – P. 377–384.
83. Hara S., Nakashima S., Kiyono T. et al. // *Cell Death and Differentiat.* – 2004. – Vol. 11, № 8. – P. 853–861.
84. Hara S., Nakashima S., Kiyono T. et al. // *Oncol. Reports*. – 2004. – Vol. 12, № 1. – P. 119–123.
85. Sawyers C.L., Hochhaus A., Feldman E. et al. // *Blood*. – 2002. – Vol. 99, № 10. – P. 3530–3539.
86. Baran Y., Salas A., Senkal C.E. et al. // *Journ. of Biolog. Chem.* – 2007. – Vol. 282, № 15. – P. 10922–10934.
87. Wilhelm S.M., Carter C., Tang L. et al. // *Cancer Res.* – 2004. – Vol. 64, № 19. – P. 7099–7109.
88. Beljanski V., Knaak C., Zhuang Y., Smith C.D. // *Investigat. New Drugs. In press.*
89. Kane R.C., Farrell A.T., Saber H. et al. // *Clin. Cancer Res.* – 2006. – Vol. 12, № 24. – P. 7271–7278.
90. Tran M.A., Smith C.D., Kester M., Robertson G.P. // *Clin. Cancer Res.* – 2008. – Vol. 14, № 11. – P. 3571–3581.

Надходження до редакції 21.02.2013.

Прийнято 25.02.2013.

Адреса для листування:
Бакай Тетяна Станіславівна,
ДУ Інститут медичної радіології ім. С.П. Григор'єва
НАМН України,
вул. Пушкінська, 82, Харків, 61024, Україна